

POSTANOWIENIE

Dnia 23 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa J. P. następcy prawnego Z. P.
przeciwko A. T., J. B. i Skarbowi Państwa Prezesowi Sądu Okręgowego w O.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 23 września 2022 r.,
na skutek zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Najwyższy
postanowieniem z dnia 16 października 2020 r., sygn. akt IV CSKP 1/21

"1. Czy zawezwanie do próby ugodowej może przerwać bieg przedawnienia roszczenia, a jeśli tak, czy przerwa biegu przedawnienia zależy od tego, czy wierzyciel, mając na względzie zachowanie dłużnika, mógł rozsądnie oceniać, że postępowanie pojednawcze doprowadzi do zawarcia ugody?

2. Czy jeżeli zawezwanie do próby ugodowej spowodowało przeprowadzenie postępowania pojednawczego, w postępowaniu rozpoznawczym dopuszczalne jest ustalenie, że nie przerwało ono biegu przedawnienia roszczenia?"

1. na podstawie artykułu 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującym pytaniem:

czy art. 2, art. 6 ust. 1 i 3 oraz art. 19 ust. 1 drugi akapit Traktatu o Unii Europejskiej w zw. z art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej i art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że nie wywołuje skutków prawnych czynność ustalająca

skład Sądu, taka jak zarządzenie prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Sądu Najwyższego, jeżeli tak ustanowiony skład sądu nie jest sądem niezawisłym, bezstronnym i ustanowionym uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu prawa Unii Europejskiej w szczególności z uwagi na:

a) udział w jego kolegialnym składzie osób powołanych na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w sposób oczywiście sprzeczny z przepisami prawa krajowego dotyczącymi powoływania sędziów, co stwierdzono w ostatecznych orzeczeniach sądu krajowego najwyższej instancji, a osoby te stanowią większość składu sądu

b) ustalenie składu sądu w sposób wskazany wyżej przez prezesa Sądu Najwyższego powołanego na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w tych samych okolicznościach i z naruszeniem zasad dotyczących powołania sędziego Sądu Najwyższego na stanowisko prezesa Sądu Najwyższego?

2) zawiesza postępowanie w sprawie III CZP 43/22 do czasu zakończenia postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

UZASADNIENIE

Przedmiot postępowania

1. Sąd Najwyższy powziął wątpliwości dotyczące wykładni przepisów prawa Unii Europejskiej, w postępowaniu, w którym postanowieniem z dnia 16 października 2020 r. Sąd Najwyższy, rozpoznający skargę kasacyjną w sprawie IV CSK 107/20, przekazał do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego następujące zagadnienia prawne:

1. Czy zawezwanie do próby ugodowej może przerwać bieg przedawnienia roszczenia, a jeśli tak, czy przerwa biegu przedawnienia zależy od tego, czy wierzyciel, mając na względzie zachowanie dłużnika, mógł rozsądnie ocenić, że postępowanie pojednawcze doprowadzi do zawarcia ugody?

2. Czy jeżeli zawezwanie do próby ugodowej spowodowało przeprowadzenie postępowania pojednawczego, w postępowaniu rozpoznawczym dopuszczalne jest ustalenie, że nie przerwało ono biegu przedawnienia roszczenia?

2. Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Cywilnej Sądu Najwyższego (dalej – Prezes Izby Cywilnej) wydał w dniu 18 sierpnia 2022 r. zarządzenie, którym do rozpoznania zagadnienia prawnego w sprawie III CZP 43/22 wyznaczył następujący skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego: Marcin Krajewski (przewodniczący), Paweł Grzegorczyk, Beata Janiszewska, Monika Koba, Marcin Łochowski, Mariusz Załucki, Dariusz Zawistowski (sprawozdawca). Rozpoznanie zagadnienia prawnego w tym składzie Prezes Izby Cywilnej przewidział w planie posiedzeń na październik 2022 r.

3. W piśmie z dnia 5 września 2022 r. sędzia sprawozdawca poinformował Prezesa Izby Cywilnej, że nie widzi możliwości skierowania sprawy na posiedzenie w terminie wskazanym w planie posiedzeń, z uwagi na wyznaczenie do rozpoznania zagadnienia prawnego w sprawie III CZP 43/22 składu z udziałem osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa (dalej: KRS) ukształtowanej na mocy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. z 2018 r., poz. 3, dalej - ustawa nowelizująca z 8 grudnia 2017 r.). Sędzia sprawozdawca wskazał, że w uchwale Izby Cywilnej, Izby Karnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20, OSNC 2020, nr 4, poz. 34 – dalej: uchwała Trzech Izb SN z 23.01.20), która ma moc zasady prawnej i jest wiążąca dla każdego składu Sądu Najwyższego, stwierdzono, że sąd, w którego składzie znajduje się osoba powołana na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego na wniosek KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., jest sądem nienależycie obsadzonym, co powoduje sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., a w konsekwencji prowadzi do nieważności postępowania. Do składu wyznaczonego w sprawie III CZP 43/22 wskazano cztery takie osoby, stanowiące jego większość.

4. W powołanym wyżej piśmie z dnia 5 września 2022 r. sędzia sprawozdawca zwrócił także uwagę, że w utrwalonym orzecznictwie Europejskiego Trybunału

Praw Człowieka (dalej: ETPCz) uznano, że udział w składzie Sądu Najwyższego osoby powołanej do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego w postępowaniu nominacyjnym prowadzonym w okolicznościach, których dotyczy uchwała Trzech Izb SN z 23.01.20, powoduje, że tak ukształtowany skład sądu nie spełnia standardu wymaganego przez art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284, dalej - Konwencja). Uwzględniając powyższe, sędzia sprawozdawca wyraził stanowisko, że obowiązkiem każdego sędziego jest podjęcie wszelkich działań zapobiegających wydaniu z jego udziałem orzeczenia sądowego w warunkach nieważności postępowania i poinformował Prezesa Izby Cywilnej, że zarządzenie o skierowaniu na posiedzenie zagadnienia prawnego w sprawie III CZP 43/22 wyda niezwłocznie po wyznaczeniu do tego postępowania składu, który nie jest sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c.

5. Prezes Izby Cywilnej w piśmie z dnia 16 września 2022 r. poinformował sędziego sprawozdawcę, że w związku z treścią pisma z dnia 5 września 2022 r. polecił przedstawienie akt sprawy III CZP 43/22 przewodniczącemu właściwego wydziału, wraz z informacją o odmowie wydania przez sędziego sprawozdawcę zarządzenia o wyznaczeniu terminu posiedzenia (pismo Prezesa Izby Cywilnej z 16.09.22 - załącznik nr 1). Przewodniczący Wydziału III zarządzeniem z 21 września 2022 r. skierował sprawę III CZP 43/22 na posiedzenie w dniu 19 października 2022 r.

Pytanie prejudycjalne

6. Sąd Najwyższy przedstawiający pytanie prejudycjalne stwierdził, że powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego części osób wyznaczonych do składu w sprawie III CZP 43/22, na podstawie uchwały KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. nastąpiło z rażącym naruszeniem przepisów prawa regulujących sposób powoływania sędziów Sądu Najwyższego. Wadliwość takiego postępowania nominacyjnego powoduje, że w przekonaniu jednostek, w stosunku do sędziów powołanych do Sądu Najwyższego w tak przeprowadzonej procedurze, mogły powstać uzasadnione wątpliwości co do ich niezawisłości i bezstronności, wobec czego składu sądu utworzonego z ich udziałem nie można uznać za sąd niezawisły, bezstronny i

ustanowiony uprzednio na mocy ustawy. Uzasadnienie tego stanowiska zostało przedstawione poniżej.

7. W związku z przyjętym wyżej stanowiskiem powstała wątpliwość Sądu Najwyższego dotycząca wykładni przepisów prawa Unii Europejskiej powołanych w pytaniu prejudycjalnym. Przedstawienie pytania dotyczącego skuteczności zarządzenia Prezesa Izby Cywilnej o wyznaczeniu składu sądu, w którym zasiadają w większości osoby powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na podstawie uchwały KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., jest związane z potrzebą wyjaśnienia, w jaki sposób należy w takich przypadkach zapewnić efektywne stosowanie prawa Unii, którego przepisy wymagają, aby skład sądu odpowiadał standardowi sądu bezstronnego, niezawisłego i ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej: Karta Praw Podstawowych). Powyższa wątpliwość jest następstwem dokonywania przez Prezesa Izby Cywilnej czynności urzędowych, w których ten organ Sądu Najwyższego, właściwy do wyznaczania składu sądu, nie stosuje prawa Unii, wyznaczając składy sądu, które z uwagi na wadliwy sposób powołania jego członków nie spełniają standardu określonego w art. 47 Karty Praw Podstawowych. Wobec wykładni prawa Unii dokonanej przez TSUE, jest to oczywiste już w chwili wydania zarządzenia o wyznaczeniu takiego składu. W tym kontekście istotne znaczenie ma także fakt, że osoba sprawująca funkcję Prezesa Izby Cywilnej została powołana do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego także na podstawie uchwały KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., a wybór kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej został dokonany z naruszeniem zasad regulujących postępowanie w tym zakresie. Uzasadnienie tego stanowiska przedstawiono poniżej.

8. Sąd Najwyższy przedstawiający pytanie prejudycjalne stoi na stanowisku, że Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą izby Sądu Najwyższego, jako organ Sądu Najwyższego, przy wyznaczaniu składu sądu jest zobowiązany do stosowania prawa Unii i zapewnienia jego przestrzegania, z uwzględnieniem zasady pierwszeństwa prawa Unii. Utworzenie większości składu sądu spośród osób powołanych do SN w 2018 r. utrudnia dokonanie oceny, czy tak utworzony

skład, w którym zasiadają osoby powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na podstawie uchwały KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., stanowi sąd spełniający standard określony w art. 47 Karty Praw Podstawowych. W praktyce wyłącza bowiem możliwość podjęcia przez sąd w tym składzie jakichkolwiek czynności jurysdykcyjnych wymagających uzyskania większości głosów członków składu. Takie czynności nie mogą być też dokonywane przez sąd (skład sądu) z pominięciem zakazu *nemo iudex in causa sua*. Z tych względów powstaje wątpliwość, czy skład sądu złożony w większości z osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., związany formalnie zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego o jego utworzeniu, może efektywnie wypełnić ciążący na każdym sędzie (składzie sądu) obowiązek zbadania z urzędu, czy stanowi on sąd spełniający standard określony w art. 47 Karty Praw Podstawowych.

9. Podejmowanie czynności prowadzących do wypełnienia tego obowiązku, ciążącego na każdym z członków składu, jest w związku z treścią przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym związane z ryzykiem odpowiedzialności dyscyplinarnej tych członków składu, którzy jako przyczynę wadliwości składu wskazują rażące naruszenie przepisów prawa krajowego w postępowaniach nominacyjnych dotyczących powołań do Sądu Najwyższego dokonanych w 2018 r. W przepisach prawa krajowego, dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego, przewidziano co do zasady karę złożenia sędziego z urzędu (wydalenia ze służby) za przewinienia dyscyplinarne polegające na „odmowie wykonywania wymiaru sprawiedliwości”, działaniu lub zaniechaniu „mogącym uniemożliwić lub istotnie utrudnić funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości”, działaniu kwestionującym „istnienie stosunku służbowego sędziego, skuteczność powołania sędziego lub umocowanie konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej”. Z tego względu ocena skuteczności zarządzenia Prezesa Sądu Najwyższego o utworzeniu składu, w którym większość stanowią osoby powołane w wadliwej procedurze nominacyjnej, przeprowadzonej z udziałem KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., jest zagadnieniem dotyczącym także ochrony niezawisłości sędziowskiej tych członków

składu, którzy w związku ze sposobem przeprowadzenia tych postępowań podnoszą zarzuty dotyczące nieprawidłowego utworzenia składu sądu orzekającego.

10. Także sama konieczność uczestniczenia przez sędziego w składzie sądu, który przy zastosowaniu obiektywnych kryteriów oceny nie spełnia standardu sądu niezawisłego, bezstronnego i sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, z uwagi na rażącą wadliwość powołania części jego członków, stanowi okoliczność godzącą w niezawisłość każdego z członków składu, który podnosi tę wadliwość jako przeszkodę do orzekania. Przekonanie sędziego, że skład, w którym zasiada nie spełnia standardu określonego w art. 47 Karty Praw Podstawowych i tym samym nie gwarantuje stronom postępowania prawa do rzetelnego procesu, pozwala stwierdzić, że zarówno w przekonaniu jednostek, jak i w przekonaniu samego sędziego, może powstać uzasadniona wątpliwość, czy taki sędzia zachowuje atrybut niezawisłości, pozostając nadal w takim składzie, z uwagi na brak możliwości rozpoznania w odpowiedniej procedurze jego zastrzeżeń co do prawidłowości składu. Konieczne jest zatem zapewnienie mechanizmu, który zezwala na rzetelne zbadanie, czy konkretny skład sądu spełnia standard określony w art. 47 Karty Praw Podstawowych. Wykładnia przepisów prawa Unii wskazanych w pytaniu prejudycjalnym jest w tym zakresie szczególnie istotna wówczas, gdy w prawie krajowym brak jest skutecznego środka przysługującego sędziemu, który z odwołaniem do przepisów prawa Unii podnosi wadliwość powołania członków składu, w którym zasiada, jako przeszkodę do orzekania.

11. Sędziowie wyznaczani do składu wspólnie z osobami powołanymi do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na podstawie uchwały KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. składają wnioski o wyłączenie tych osób od orzekania. Jednakże takim wnioskom składanym w sprawach rozpoznawanych w Izbie Cywilnej nie jest nadawany bieg i nie są one rozpoznawane merytorycznie. Prezes Izby Cywilnej dokonuje zwrotu takich wniosków w przypadku ich złożenia (pismo Prezesa Izby Cywilnej z 26.10.22 r. informujące o zwrocie wniosku - załącznik nr 2). Ta praktyka pozbawia sędziów podnoszących wadliwość wyznaczonego składu jakiegokolwiek środka prawnego

powalającego na uruchomienie postępowania, którego przedmiotem mogłaby być ocena zasadności ich zarzutów.

12. Sąd Najwyższy orzeka co do środków odwoławczych w dziedzinach objętych prawem Unii. Orzekając w powiększonym składzie, w przedmiocie przedstawionego mu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, może podjąć uchwałę, nadając jej moc zasady prawnej. Uchwałą są wówczas związane wszystkie składy Sądu Najwyższego. Z tego względu wydanie takiej uchwały ma znaczenie dla sposobu rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy każdej indywidualnej sprawy, w której mają zastosowanie przepisy, których wykładni dokonał Sąd Najwyższy. W przypadku, w którym o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego występuje Sąd Najwyższy rozpoznający skargę kasacyjną, co stanowiło podstawę wyznaczenia składu w sprawie III CZP 43/22, jest on w każdym przypadku związany uchwałą powiększonego składu Sądu Najwyższego. W takiej sytuacji uchwała jest orzeczeniem wpływającym bezpośrednio na sposób rozstrzygnięcia sporu w indywidualnej sprawie. Sąd Najwyższy rozstrzygający zagadnienie prawne może także przejąć sprawę do rozpoznania.

13. Udzielenie odpowiedzi na przedstawione pytanie prejudycjalne pozwoliłoby na dokonanie przez członków składu wyznaczonego w sprawie III CZP 43/22 oceny, czy przy zastosowaniu przepisów prawa Unii powołanych w pytaniu prejudycjalnym, możliwe jest skutecznie podniesienie przez członka składu zarzutu, że skład sądu został utworzony nieprawidłowo, z tego względu, że nie spełnia standardu sądu niezawisłego, bezstronnego i ustanowionego na mocy ustawy, z uwagi na rażące naruszenie podstawowych norm prawa krajowego dotyczących powoływania sędziów, stanowiących integralną część ustroju i funkcjonowania systemu sądownictwa, przez co w przekonaniu jednostek mogły powstać uzasadnione wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności wadliwie powołanych sędziów.

Przepisy prawa polskiego

14. W postępowaniu znajdują zastosowanie poniższe przepisy:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (dalej: Konstytucja)

Art. 10

1. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej.

2. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały.

Art. 173

Sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz.

Art. 179

Sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na czas nieoznaczony.

Art. 186

1. Krajowa Rada Sądownictwa stoi na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

(...)

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (dalej: ustawa o SN)

Art. 11. Organami Sądu Najwyższego są pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Sądu Najwyższego, Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego, zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego, zgromadzenie sędziów orzekających w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej, zgromadzenie sędziów wyznaczonych do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej oraz Kolegium Sądu Najwyższego.

Art. 13a § 1. Jeżeli kandydaci na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego nie zostali wybrani zgodnie z zasadami określonymi w ustawie, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznie powierza wykonywanie obowiązków Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wskazanemu przez siebie sędziemu Sądu Najwyższego.

(...)

Art. 15 § 1. Prezes Sądu Najwyższego kieruje pracą danej izby.

(...)

§ 3. Do kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego oraz ich wyboru przez zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego przepisy art. 12 § 2, art. 13 oraz art. 13a § 1 i 2 stosuje się odpowiednio, z tym że do dokonania wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego wymagana jest obecność co najmniej 2/3 członków zgromadzenia izby Sądu Najwyższego. Jeżeli wyboru nie dokonano ze względu na brak wymaganego kworum, do dokonania wyboru na kolejnym posiedzeniu wymagana jest obecność co najmniej 1/2 członków zgromadzenia izby Sądu Najwyższego. Jeżeli także na tym posiedzeniu wyboru nie dokonano ze względu na brak wymaganego kworum, wybór może zostać dokonany na kolejnym posiedzeniu w przypadku obecności co najmniej 1/3 członków zgromadzenia sędziów izby Sądu Najwyższego.

Art. 26. (...)

§ 2. Do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Sąd Rozpoznający sprawę przekazuje niezwłocznie wniosek Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Przekazanie wniosku Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie wstrzymuje biegu toczącego postępowania.

§ 3. Wniosek, o którym mowa w § 2, pozostawia się bez rozpoznania, jeżeli obejmuje ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem powołania sędziego lub jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości.

(...)

Art. 29. (...)

§ 4. Okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego Sądu Najwyższego nie mogą stanowić wyłącznej podstawy do podważania orzeczenia wydanego z udziałem tego sędziego lub kwestionowania jego niezawisłości lub bezstronności.

(...)

Art. 72 § 1 Sędzia Sądu Najwyższego odpowiada dyscyplinarnie za przewinienia służbowe (dyscyplinarne), w tym za:

1) oczywistą obrazę przepisów prawa;

1a) odmowę wykonywania wymiaru sprawiedliwości;

2) działania lub zaniechania mające uniemożliwić lub istotnie utrudnić funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości;

4) działania kwestionujące istnienie stosunku służbowego sędziego, skuteczność powołania sędziego lub umocowanie konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej

(...)

Art. 75. § 1. Karami dyscyplinarnymi są:

(...)

5) złożenie sędziego z urzędu

§ 1a. Za przewinienie dyscyplinarne określone w art. 72 § 1 pkt 2-4 wymierza się karę, o której mowa w § 1 pkt 5, a w przypadku mniejszej wagi - karę, o której mowa w § 1 pkt 3, 3a lub 4.

Art. 80. § 1. Przydziału spraw i wyznaczenia składu orzekającego dokonuje Prezes Sądu najwyższego kierujący pracą danej izby.

(...)

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2022 r. Regulamin Sądu Najwyższego (Dz. U. z 2022 r., poz. 1489 - dalej: regulamin SN)

§ 84.1. Zarządzenie o wyznaczeniu terminu posiedzenia wydaje sędzia sprawozdawca.

2. Zarządzenie o wyznaczeniu terminu posiedzenia wydaje się z uwzględnieniem planu posiedzeń, jeżeli został sporządzony.

3. Zarządzenie o wyznaczeniu terminu posiedzenia może wydać również Prezes Sądu Najwyższego lub przewodniczący wydziału, jeżeli sędzia

sprawozdawca nie wyda zarządzenia, o którym mowa w ust.1, z uwzględnieniem sporządzonego planu posiedzeń lub w terminie określonym przez Prezesa Sądu Najwyższego.

(...)

Zapewnienie stosowania prawa Unii Europejskiej i ochrony sądowej praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii

15. Artykuł 19 Traktatu o Unii Europejskiej powierza sądom państw członkowskich Unii Europejskiej i Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) zadanie zapewnienia pełnego stosowania prawa Unii we wszystkich państwa członkowskich oraz ochrony sądowej praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii (wyroki TSUE z 5 listopada 2019 r., C-192/18, Komisja przeciwko Polsce i z 2 marca 2021 r., C-824/18, A.B. i inni przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa). Zasada skutecznej ochrony sądowej praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii została potwierdzona w art. 47 Karty Praw Podstawowych.

16. Zgodnie z art. 47 Karty Praw Podstawowych każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie, przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy. Tożsamą treść ma art. 6 ust.1 Konwencji. W orzecnictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zostało utrwalone stanowisko, że pojęcie sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu art. 47 Karty Praw Podstawowych i art. 6 ust. 1 Konwencji, odnosi się nie tylko do podstawy prawnej istnienia sądu jako organu państwa, ale także do jego składu (sądu orzekającego). Z treści tych przepisów w orzecnictwie TSUE wyprowadzono obowiązek dokonywania przez sąd z urzędu kontroli, czy jego skład stanowi sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy, gdyż jest to konieczne w kontekście zaufania, które sądy społeczeństwa demokratycznego muszą wzbudzać u jednostki. Taka kontrola stanowi istotny wymóg formalny, którego należy bezwzględnie dochować (wyrok TSUE z dnia 26 marca 2020 r., w połączonych sprawach E. Simpson przeciwko Radzie Unii, C- 542/18 i HG przeciwko Komisji Europejskiej C- 543/18).

17. Orzekanie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy stanowi podstawę prawa do rzetelnego procesu, które należy do praw podstawowych jednostki. Nakłada to na każdy sąd obowiązek zbadania, czy w konkretnej sprawie jego skład gwarantuje stronom postępowania realizację prawa do rzetelnego procesu. W każdym przypadku, w którym skład sądu poweźmie uzasadnioną wątpliwość w tym zakresie, konieczne jest stwierdzenie, że rozpoznanie sprawy przez ten skład nie naruszy prawa stron do rozpoznania sprawy przez bezstronny i niezawisły sąd spełniający jednocześnie wymogi sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy.

18. Dla dokonania oceny, czy określony organ spełnia wymagania pozwalające uznać go za „sąd” kluczowe są kryteria obejmujące podstawę prawną działania tego organu, jego niezależność i niezawisłość osób orzekających w nim jako sędziowie. Wymagania niezawisłości i bezstronności mają fundamentalne znaczenie dla unijnego porządku prawnego, gdyż są gwarancją ochrony wszystkich praw wywodzonych przez jednostki z prawa Unii oraz zachowania wartości wspólnych państwom członkowskim. Dla zapewnienia bezstronności i niezawisłości sądu konieczne jest prawidłowe przeprowadzenie procesu nominacyjnego sędziów. Powoływanie sędziów powinno być prowadzone w sposób, który w przekonaniu jednostek pozwala wykluczyć wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niezależności odpowiedniego organu krajowego od czynników zewnętrznych oraz neutralności względem ścierających się przed nim interesów, co wymaga istnienia zasad odnoszących się w szczególności do składu organu, powoływania jego członków i okresu trwania ich kadencji (wyrok TSUE z 19 listopada 2019 r., C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i inni przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa).

19. W razie naruszenia reguł powoływania sędziów gwarancje niezawisłości sądu zostają podważone. Szczególne znaczenie mają naruszenia rażące, tj. naruszenia zasad fundamentalnych, będących integralną częścią kształtowania i funkcjonowania systemu sądowniczego. Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z 1 grudnia 2020 r. (skarga nr 26374/18, Gudmundur Andri Astradsson przeciwko Islandii) wskazał sposób dokonywania oceny czy nieprawidłowości procesu mianowania sędziów były na tyle poważne, by mogły powodować naruszenie prawa do sądu ustanowionego na podstawie ustawy. Badanie w tym

zakresie powinno obejmować stwierdzenie czy naruszenie prawa krajowego było oczywiste, czy dotyczyło reguły o podstawowym znaczeniu dla procedury mianowania sędziów i czy naruszenie było skutecznie ocenione i naprawione przez sąd krajowy.

Rażące naruszenie przepisów prawa krajowego dotyczących powołań do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego w postępowaniach nominacyjnych w 2018 r.

20. Z uwagi na skład wyznaczony w sprawie III CZP 43/22 było oczywiste, że prowadzenie postępowania w tym składzie spowoduje nieważność postępowania. Przesądza o tym uchwała składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20, OSNC 2020, nr 4, poz. 34), w której Sąd Najwyższy stwierdził, że sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi m.in. wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek KRS ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. Powyższa uchwała stanowi zasadę prawną (art. 87 § 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 1904, dalej – ustawa o SN) i zachowuje moc wiążącą każdy skład Sądu Najwyższego, pomimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, OTK-A 2020, poz. 61. Sąd Najwyższy przedstawiający pytanie prejudycjalne podziela w tym zakresie argumentację przytoczoną w szczególności w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2022 r. (I KZP 2/22, OSNKW 2022, nr 6, poz. 22), uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22 oraz w wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 22 lipca 2021 r., nr 43447/19, Reczkowicz przeciwko Polsce, z dnia 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce i z dnia 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce.

21. Wadliwość postępowania prowadzonego w składzie wyznaczonym do rozpoznania sprawy III CZP 43/22 nie ograniczałaby się jednak wyłącznie do prowadzenia go w warunkach nieważności postępowania. W wyrokach

z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce i z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce, Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że z uwagi na udział w postępowaniu nominacyjnym Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., interwencji władzy ustawodawczej w toczące się postępowanie nominacyjne w celu pozbawienia praktycznego znaczenia kontroli sądowej wyniku tego postępowania i wręczenia przez Prezydenta RP aktu powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego, mimo wcześniejszego wstrzymania przez Naczelny Sąd Administracyjny wykonania uchwały Krajowej Rady Sądownictwa o przedstawieniu kandydatów do powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego i w związku z następczym uchYLENIEM tej uchwały przez Naczelny Sąd Administracyjny, doszło do podważenia legitymacji sądu utworzonego z powołanych w ten sposób sędziów. W konsekwencji Europejski Trybunał Praw Człowieka przyjął, że Sąd Najwyższy – Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz Sąd Najwyższy – Izba Cywilna, orzekający w składach złożonych z powołanych w ten sposób sędziów, został pozbawiony przymiotu sądu ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji, co skutkowało naruszeniem tego postanowienia przez Rzeczpospolitą Polską. ETPCz uznał również, że wady w postępowaniach nominacyjnych prowadzonych w zakresie powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego mają charakter systemowy i będą rzutować na badanie podobnych skarg złożonych lub kierowanych do Trybunału w przyszłości.

22. Skutków wadliwości tych postępowań nie znosi możliwość wykorzystania przez strony postępowania środka (tzw. testu bezstronności sędziego), o którym mowa w art. 29 § 4-25 ustawy o SN w brzmieniu nadanym ustawą z 9 czerwca 2022 r. (Dz.U. poz. 1259). Powyższe uregulowanie przewiduje bowiem dodatkowy środek prawny, zawierający ograniczenia dotyczące terminu i podstawy do jego zastosowania, co nie może ograniczać uprawnień stron oraz uprawnień sądu rozpoznającego sprawę i ciążących na nim powinności dotyczących stwierdzenia, czy skład sądu spełnia wymogi wynikające z art. 47 Karty Praw Podstawowych i art. 6 ust. 1 Konwencji.

23. Z utrwalonego orzecznictwa TSUE wynika, że zgodnie z art. 52 ust. 3 Karty Praw Podstawowych w zakresie, w jakim Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w Konwencji, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez Konwencję. Art. 47 akapit pierwszy i drugi Karty stanowią odpowiednik art. 6 ust. 1 Konwencji, a poziom ochrony przewidziany w art. 47 akapit drugi Karty Praw Unii nie może być niższy niż gwarantowany przez art. 6 ust. 1 Konwencji (wyrok TSUE z dnia 19 listopada 2019 r., w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz C.P. i D.O. przeciwko Sądowi Najwyższemu, pkt 117-118 i przytoczone tam orzecznictwo).

24. W orzecznictwie Sądu Najwyższego stwierdzono wielokrotnie, że powołanie sędziów do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. nastąpiło z rażącym naruszeniem przepisów. Postanowieniem z dnia 2 września 2021 r., III CZP 11/21, pełny skład Izby Cywilnej Sądu Najwyższego zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniami prejudycjalnymi, w tym pytaniem, czy Sąd Najwyższy, w którego kolegiальnym składzie zasiadają osoby powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z naruszeniem podstawowych reguł prawa dotyczących powoływania sędziów Sądu Najwyższego, jest sądem niezawisłym, bezstronnym, ustanowionym uprzednio na mocy ustawy i sądem zapewniającym jednostkom skuteczną ochronę prawną w dziedzinach objętych prawem Unii Europejskiej na gruncie art. 2, art. 6 ust. 1 i 3 oraz art. 19 ust. 1 drugi akapit Traktatu o Unii Europejskiej w związku z art. 47 Karty i art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Pytanie to odnosi się wprost do statusu kolegiальных składów Sądu Najwyższego, jednakże jego przedstawienie było związane ze stwierdzeniem w postanowieniu z dnia 2 września 2021 r., że osoby, których dotyczy uchwała Trzech Izb SN z 23.01.20 r. zostały powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z rażącym naruszeniem prawa.

25. W ocenie Sądu Najwyższego przedstawiające pytanie prejudycjalne nie ulega wątpliwości, że powołanie na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego części osób tworzących skład Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 43/22 nastąpiło z rażącym naruszeniem przepisów regulujących proces powoływania do pełnienia

urzędu sędziego Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy podziela w pełni argumentację przytaczaną w tym zakresie w postanowieniu pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 2 września 2021, III CZP 11/21 i uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22. W orzeczeniach tych podkreślono w szczególności, że sposób ukształtowania Krajowej Rady Sądownictwa na podstawie ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. spowodował, że udział tego organu w procedurze nominacyjnej wywołuje zasadnicze zastrzeżenia co do legalności działania KRS. Jest to wynikiem wyboru sędziów do KRS w sposób sprzeczny z uregulowaniem zawartym w art. 187 ust. 1 Konstytucji, a także dokonania wyboru nowych członków KRS przed upływem kadencji dotychczasowych członków KRS, mimo że okres kadencji sędziów wybieranych do KRS określa Konstytucja.

26. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano również, że obwieszenie Prezydenta RP o wolnych stanowiskach sędziowskich w Sądzie Najwyższym, na podstawie ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., nie było prawidłowe, gdyż ta czynność, otwierająca procedurę nominacyjną, nie uzyskała kontrasygnaty Prezesa Rady Ministrów. Takie stanowisko wyraził także Naczelny Sąd Administracyjny w wyrokach z dnia 6 maja 2021 r., II GOK 2/18 i z dnia 21 września 2021 r., II GOK 10/18, stwierdzając, że obwieszczenia o wolnych stanowiskach sędziowskich w Sądzie Najwyższym dokonane w 2018 r. wymagały kontrasygnaty Prezesa Rady Ministrów.

27. Wadliwość procedury nominacyjnej prowadzonej w 2018 r. była także wynikiem znaczącego ograniczenia sądowej kontroli procesu nominacyjnego. Mimo zmian wprowadzonych w tym zakresie przez ustawę nowelizującą z 8 grudnia 2017 uchwały KRS podjęte w postępowaniach dotyczących obsadzenia stanowisk w Izbie Cywilnej i Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego (odpowiednio uchwały nr 330/18 i 331/18) zostały zaskarżone do Naczelnego Sądu Administracyjnego. Naczelny Sąd Administracyjny postanowieniami z dnia 27 września 2018 r. wstrzymał wykonanie tych uchwał. Z tego względu uchwały KRS nr 330/18 i 331/18 nie mogły stanowić podstawy wniosku o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego do czasu zakończenia postępowania przed Naczelnym Sądem Administracyjnym. Powyższe

postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego, z chwilą ich wydania, stały się prawomocne i wiążące dla wszystkich organów, w tym Prezydenta RP i KRS. Pomimo tego KRS przedstawiła kandydatury osób wskazanych w zaskarżonych uchwałach, a Prezydent RP wręczył tym osobom akty powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego.

28. Akty powołań, których dokonał Prezydent RP, nie spowodowały zakończenia postępowania przed Naczelnym Sądem Administracyjnym, który w związku z toczącym się postępowaniem przedstawił pytania prejudycjalne Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W wyroku z 2 marca 2021 r., C – 824/18 TSUE stwierdził możliwość pominięcia przepisów prawa krajowego, które zmierzają do ograniczenia sądowej kontroli procesu nominacyjnego przez ograniczenie możliwości wniesienia odwołania od uchwał KRS. Fundamentalne znaczenie dla oceny stopnia naruszenia przepisów regulujących sposób powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek KRS ukształtowanej przez ustawę nowelizującą z 8 grudnia 2017 r. ma wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 maja 2021 r. (II GOK 2/18), którym Naczelny Sąd Administracyjny uchylił w części uchwałę KRS nr 330/81 i wyrok z dnia 21 września 2021 r. (II GOK 10/21), którym została w części uchylona uchwała KRS nr 331/18. Powyższe wyroki potwierdzają w sposób jednoznaczny, że postępowania nominacyjne przeprowadzone przez KRS i zakończone podjęciem uchwał nr 330/18 i 331/18 były wadliwe w stopniu nakazującym ich uchylenie.

29. Uchylenie uchwał KRS nr 330/18 i 331/18 przez Naczelny Sąd Administracyjny spowodowało, że akty powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego, których Prezydent RP dokonał w oparciu o te uchwały, nie znajdują podstawy wymaganej przez art. 179 Konstytucji. Brak tej podstawy wystąpił wprawdzie dopiero po dokonaniu aktu powołania, ale było to wyłącznie wynikiem naruszenia powołanych wyżej postanowień Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 września 2018 r., co w żaden sposób nie może pomniejszać wagi faktycznego braku podstawy do dokonania prezydenckiego aktu powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego.

30. Zmiany ustawowe w zakresie sposobu ukształtowania KRS, której udział w procesie nominacyjnym sędziów należy do podstawowych norm stanowiących integralną część ustroju i funkcjonowania systemu sądownictwa, wynikające z wejścia w życie ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., doprowadziły do braku niezależności obecnej KRS od władzy politycznej. W Konstytucji powierzono KRS zadanie stania na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów (art. 186 Konstytucji). Wykonywanie tego obowiązku może być realizowane skutecznie jedynie przez organ, który sam jest organem niezależnym od władzy wykonawczej i ustawodawczej. Z tego względu wadliwie ukształtowana KRS nie może gwarantować prawidłowego przeprowadzenia procedury nominacyjnej sędziów. Wskazane wyżej rażące naruszenie przepisów regulujących sposób powoływania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego oraz brak niezależności obecnej KRS od władzy ustawodawczej i wykonawczej mają istotne znaczenie przy dokonywaniu oceny, czy osoby powołane w takiej procedurze do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego spełniają wymogi niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 47 Karty Praw Podstawowych i art. 6 ust. 1 Konwencji.

31. Ocena w tym zakresie musi uwzględniać jednocześnie szerszy kontekst zmian ustrojowych dotyczących sądownictwa oraz zmian w prokuraturze i Trybunale Konstytucyjnym, przeprowadzonych po 2015 r. W sądownictwie wprowadzono między innymi zmiany, które w praktyce wyeliminowały funkcjonowanie samorządu sędziowskiego, gdyż został on pozbawiony wszystkich istotnych kompetencji. Jednocześnie zwiększono radykalnie uprawnienia władzy wykonawczej w zakresie nadzoru nad funkcjonowaniem sądów i obsadą stanowisk funkcyjnych w sądach. Ukształtowano system odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, który nie spełnia standardów niezależności, nie zapewnia jego prawidłowego działania i nie zapewnia sędziom gwarancji prawa do obrony. W Sądzie Najwyższym zmieniono zupełnie jego strukturę. Zostały utworzone dwie nowe izby złożone wyłącznie z sędziów powołanych z udziałem KRS ukształtowanej na podstawie ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. Powyższe zmiany zostały wprowadzone niezgodnie z konstytucyjną zasadą podziału i równowagi władz (art. 10 Konstytucji) oraz wbrew zapisom Konstytucji gwarantującym odrębność i niezależność władzy sądowniczej od innych władz (art.

173 Konstytucji), a także wbrew regulacji zapewniającej niezawisłość sędziów (art. 178 Konstytucji). Spowodowało to niewątpliwie, ze szkodą dla pozycji ustrojowej władzy sądowniczej, zwiększenie wpływu władzy wykonawczej na funkcjonowanie sądownictwa.

32. Wymaga szczególnego podkreślenia, że w orzecznictwie ETPCz stwierdzono, iż wady w postępowaniach nominacyjnych prowadzonych w zakresie powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z uwagi na udział w tych postępowaniach KRS ukształtowanej przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. mają charakter systemowy (powołane wyżej wyroki z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19 oraz z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20). W tych okolicznościach przeprowadzenie procedury nominacyjnej z rażącym naruszeniem przepisów, przez wadliwie ukształtowaną KRS (w składzie i trybie przewidzianym ustawą nowelizującą z dnia 8 grudnia 2017 r.), nakazuje stwierdzenie, że w przekonaniu jednostek mogły powstać uzasadnione wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności każdego sędziego Sądu Najwyższego, który uczestniczył w takiej wadliwej procedurze nominacyjnej.

Sposób powołania Prezesa Izby Cywilnej w 2021 r.

33. Naruszenie reguł dotyczących sposobu wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej stanowi dodatkowy czynnik powodujący, że w przekonaniu jednostek mogły powstać uzasadnione wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności osób tworzących skład sądu utworzony na podstawie jego zarządzenia, z uwagi na udział w tym składzie osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z rażącym naruszeniem przepisów dotyczących powoływania sędziów, które dotyczą również osoby powołanej na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej. Jedną z podstawowych gwarancji prawa do rzetelnego procesu jest powoływanie sędziów zgodnie z właściwymi przepisami prawa krajowego. Jest zatem zasadą, że sędzia musi być mianowany zgodnie z prawem. Jeżeli wadliwie ukształtowany skład sądu jest ustalany w drodze zarządzenia Prezesa Sądu Najwyższego, należącego do osób powołanych na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego również z rażącym naruszeniem przepisów dotyczących powoływania sędziów i w tych samych okolicznościach,

które dotyczą powołania osób wyznaczonych do składu na podstawie jego zarządzenia, to taka czynność może jedynie potęgować przekonanie jednostek, że skład sądu nie odpowiada standardom sądu niezawisłego, bezstronnego i ustanowionego uprzednio na mocy ustawy. Taki sposób tworzenia składów może rodzić przekonanie, że jest to próba legitymizowania skutków wadliwej procedury nominacyjnej, w której powołanie na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego nastąpiło na podstawie uchwały KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r.

34. Zgodnie z art. 15 ustawy o SN wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego dokonuje zgromadzenie sędziów właściwej izby (dalej: zgromadzenie). Zgromadzenie jest organem Sądu Najwyższego, a w jego skład wchodzi wszyscy sędziowie tworzący skład izby. Z tych względów wybór kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego, należący do kompetencji zgromadzenia, będącego organem Sądu Najwyższego, musi być dokonywany w składzie reprezentatywnym dla składu izby Sądu Najwyższego i wymaga uzyskania odpowiedniej większości głosów członków zgromadzenia.

35. W dniu 29 czerwca 2021 r. zgromadzenie sędziów Izby Cywilnej Sądu Najwyższego, zwołane w celu wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej, podjęło - większością głosów - uchwałę o odroczeniu obrad zgromadzenia do czasu zakończenia zaawansowanych w tym czasie postępowań toczących się przed TSUE w sprawach ze skargi Komisji Europejskiej przeciwko Polsce (C-791/19) oraz w sprawach zawisłych na skutek pytań prejudycjalnych (sprawy C - 487/19 i C- 508/19), uznając, że ich wynik ma znaczenie dla przebiegu postępowania w przedmiocie dokonania wyboru kandydatów. Z dniem 31 sierpnia 2021 r. upłynęła kadencja Prezesa Izby Cywilnej Dariusza Zawistowskiego.

36. Prezydent RP powierzył kierowanie Izbą Cywilną Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego. Doszło w ten sposób do faktycznego połączenia funkcji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i funkcji Prezesa Izby Cywilnej, czego nie przewiduje ustawa o SN. Treść art. 11 tej ustawy wskazuje, że Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego i Prezesi Sądu Najwyższego są odrębnymi organami Sądu Najwyższego. Jednocześnie zakres kompetencji przewidzianych dla Prezesa Sądu

Najwyższego wyklucza ich wykonywanie przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Artykuł 13a ustawy o SN, przyznający Prezydentowi RP uprawnienie do powierzenia wykonywania obowiązków Prezesa Sądu Najwyższego wskazanemu sędziemu Sądu Najwyższego, niezależnie od oceny zgodności tego rozwiązania z przepisami Konstytucji, nie może być rozumiany w ten sposób, że Prezydent RP, jako organ władzy wykonawczej, może dokonać wyboru konkretnej osoby spośród sędziów Sądu Najwyższego bez uwzględnienia całej regulacji ustawowej dotyczącej ustroju Sądu Najwyższego. Ustawa o SN rozdziela funkcje organów SN z uwzględnieniem zakresu powierzonych im kompetencji. Sprzeciwia się to możliwości ich łączenia i powierzenia np. wykonywania obowiązków Prezesa Sądu Najwyższego osobie, która pełni stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego w innej izbie. Kwestia nieprawidłowego powierzenia przez Prezydenta RP wykonywania obowiązków Prezesa Izby Cywilnej osobie powołanej wcześniej na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego została podniesiona w trakcie zgromadzenia w dniu 7 września 2021 r.

37. Przewidziane w art. 13a w zw. z art. 15 ustawy o SN uprawnienie Prezydenta RP do powierzenia wykonywania obowiązków Prezesa Sądu Najwyższego stanowi przejaw naruszenia konstytucyjnej zasady odrębności i niezależności władzy sądowniczej od władzy wykonawczej (art. 173 Konstytucji). Przepisy Konstytucji regulujące zakres kompetencji Prezydenta RP nie przewidują dla Prezydenta RP, jako organu władzy wykonawczej, uprawnienia do samodzielnego decydowania o obejmowaniu przez określonych sędziów funkcji pozwalających im na wykonywanie uprawnień organów Sądu Najwyższego. Art. 144 ust. 3 pkt. 23 Konstytucji przewiduje jedynie powoływanie przez Prezydenta RP Prezesów Sądu Najwyższego, co wymaga wyłonienia kandydatów na to stanowisko przez organ złożony z sędziów (zgromadzenie sędziów). Wyłącznie w przypadkach wskazanych w art. 144 ust. 3 Konstytucji akty urzędowe Prezydenta RP nie wymagają dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów. Powierzenie przez Prezydenta RP wykonywania obowiązków Prezesa Sądu Najwyższego nie jest wykonywaniem uprawnienia określonego w art. 144 ust. 3 pkt 23 Konstytucji, co powoduje potrzebę współdziałania Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów. Tego rodzaju akt urzędowy najwyższych organów władzy wykonawczej,

pozbawiony wyraźnej podstawy konstytucyjnej, nie jest jednocześnie uzasadniony potrzebą zapewnienia prawidłowego funkcjonowania izby Sądu Najwyższego, w przypadku wygaśnięcia kadencji Prezesa Sądu Najwyższego kierującego jej pracami. Przepisy ustrojowe określają bowiem wprost, kto zastępuje wówczas Prezesa kierującego pracą izby Sądu Najwyższego.

38. Przepisy Konstytucji wykładane w zgodzie z zasadą podziału władz i uwzględnieniem zapisu stanowiącego wprost o odrębności władzy sądowniczej (art. 173), nie pozwalają przyjąć, że Prezydent RP, jako organ władzy wykonawczej, może poprzez swoje akty urzędowe wpływać w jakikolwiek sposób na procedurę wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego. W przypadku wyborów przeprowadzanych w Izbie Cywilnej w 2021 r. decyzja Prezydenta RP o powierzeniu kierowania pracą tej izby Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego została wydana już w toku postępowania dotyczącego wyboru kandydatów, po odroczeniu posiedzenia na mocy uchwały zgromadzenia. Wydanie tej decyzji spowodowało w praktyce zablokowanie stosowania regulacji zawartej w przepisach ustrojowych, wskazującej osobę zastępującą Prezesa Sądu Najwyższego w zakresie kierowania pracą izby SN po wygaśnięciu jego kadencji. Wpłynęło to w zasadniczy sposób na przebieg procesu wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej.

40. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego Małgorzata Manowska, jako osoba wskazana przez Prezydenta RP do kierowania pracą Izby Cywilnej (dalej: Przewodnicząca Zgromadzenia), zwołała na dzień 7 września 2021 r. zgromadzenie w celu wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej, pomimo protestu większości członków zgromadzenia, powołujących się na treść uchwały zgromadzenia z dnia 29 czerwca 2021 r. i fakt niezakończenia wymienionych w tej uchwale postępowań toczących się przed TSUE. Przewodnicząca Zgromadzenia na posiedzeniu zgromadzenia w dniu 7 września 2021 r. odmówiła także poddania pod głosowanie zgłoszonego formalnie wniosku o odroczenie tego posiedzenia. W związku z tym trzynastu sędziów powołanych do Sądu Najwyższego przed 2018 r., stanowiących większość członków zgromadzenia, odmówiło udziału w obradach zgromadzenia. Spowodowało to brak

wymaganego kworum z uwagi na treść art. 15 ustawy o SN. Podobna sytuacja miała miejsce w dniu 16 września i 27 września 2021 r.

41. Po zakończeniu zgromadzenia w dniu 7 września 2021 r. sędziowie, którzy wniesli o odroczenie posiedzenia, złożyli oświadczenie, w którym wskazano między innymi, że uchwała zgromadzenia z dnia 29 czerwca 2021 r. nie została uchylona, nadal obowiązuje i nie ustały przyczyny jej podjęcia, a także, że Przewodnicząca Zgromadzenia w dniu 7 września 2021 r. odmówiła poddania pod głosowanie prawidłowo zgłoszonego wniosku o odroczenie zgromadzenia. Uzasadnienie tego wniosku wskazywało te same przyczyny, które zdecydowały o podjęciu uchwały z dnia 29 czerwca 2021 r. Dotyczyły one osobiście również Przewodniczącej Zgromadzenia.

42. Do przeprowadzenia zgromadzenia w dniu 27 września 2021 r. wystarczający był udział 1/3 sędziów tworzących skład Izby Cywilnej. Regulacja w tym zakresie została wprowadzona na podstawie zmiany do ustawy o SN, nowelizowanej wielokrotnie po jej uchwaleniu w 2017 r. To rozwiązanie, obniżające w znaczący sposób wymagane przez ustawę kworum, spotkało się z krytyką, jako przejaw działań podejmowanych przez władzę ustawodawczą w celu dostosowania przepisów ustawy o SN do aktualnej sytuacji w Sądzie Najwyższym. Ograniczenie kworum wymaganego do dokonania wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego do 1/3 składu izby Sądu Najwyższego budzi poważne zastrzeżenia co do prawidłowości wyboru dokonanego przy zastosowaniu tej regulacji.

43. Na posiedzeniu zgromadzenia w dniu 27 września 2021 r. czternastu jego członków, powołanych na stanowiska sędziów SN przed 2018 r., stanowiących większość członków zgromadzenia, wniosło o odroczenie posiedzenia zgromadzenia co najmniej do 7 października 2021 r., w związku z zapowiedzią wydania przez TSUE wyroku w sprawie C- 487/19 na dzień 6 października 2021 r. Został złożony również wniosek o wystąpienie do Prezydenta RP o odwołanie Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego z funkcji osoby kierującej pracą Izby Cywilnej. Przewodnicząca Zgromadzenia odmówiła poddania pod głosowanie tych wniosków.

44. W wyborach kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej w dniu 27 września 2021 r. uczestniczyło wyłącznie dziesięciu członków zgromadzenia, powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na podstawie uchwały KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. Wymagane kworum dla odbycia zgromadzenia w tym składzie zostało zapewnione po przeniesieniu przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do orzekania w Izbie Cywilnej dwóch osób powołanych wcześniej na stanowiska sędziowskie w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (Marcina Łochowskiego i Jacka Widłę) oraz Mariusza Łodko powołanego wcześniej do Izby Dyscyplinarnej.

45. Wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej dokonano wbrew stanowisku większości sędziów stanowiących skład Izby Cywilnej i z naruszeniem reguł określających funkcjonowanie zgromadzenia, będącego organem Sądu Najwyższego. Kolegialny charakter tego organu wymaga, aby jego decyzje były podejmowane w wyniku głosowania członków zgromadzenia, z zachowaniem reguł gwarantujących prawidłowy przebieg posiedzenia, obejmujących niewątpliwie poddawanie pod głosowanie wniosków członków zgromadzenia oraz odpowiedniego kworum, zapewniającego właściwą reprezentację wszystkich członków zgromadzenia. Opisany wyżej przebieg zgromadzenia, na którym dokonano wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej w 2021 r., wskazuje, że zasady dotyczące prawidłowego przebiegu zgromadzenia nie zostały zachowane. Naruszenie tych zasad uniemożliwiło udział w zgromadzeniu większości jego członków uprawnionych do głosowania, a także zgłoszenie przez tych członków zgromadzenia kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej. Wyboru kandydatów dokonała zatem w istocie jedynie część zgromadzenia, stanowiąca jego mniejszość. Spośród tych osób Prezydent RP powołał Prezesa Izby Cywilnej. Po powołaniu w 2021 r. Prezesa Izby Cywilnej została zmieniona cała dotychczasowa struktura Izby Cywilnej Sądu Najwyższego, funkcjonująca w tym kształcie przez kilkadziesiąt lat. Odwołano ze stanowisk wszystkich dotychczasowych przewodniczących wydziałów, powołanych na stanowiska sędziowskie w Sądzie Najwyższym przed 2018 r. Nowo utworzone stanowiska przewodniczących wydziałów zostały obsadzone w całości przez osoby

powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na podstawie uchwały KRS ukształtowanej przez ustawę nowelizującą z 8 grudnia 2017 r.

46. Okoliczności towarzyszące dokonaniu wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Izby Cywilnej w 2021 r. i wyłonienie tych kandydatów wyłącznie spośród osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na podstawie uchwały KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej, są zdarzeniami, które w przekonaniu jednostek mogą budzić wątpliwości, czy Prezes Izby Cywilnej powołany przez Prezydenta RP spośród tych kandydatów, jest niezależnym od władzy politycznej organem Sądu Najwyższego, którego niezależność jest jednym z istotnych czynników gwarantujących wydawanie zarządzeń o wyznaczaniu składów w taki sposób, by składy te tworzyły sąd spełniający standard sądu niezawisłego, bezstronnego i ustanowionego uprzednio na mocy ustawy.

47. Z przyczyn wyżej wskazanych Sąd Najwyższy w składzie przedstawiającym zagadnienie prejudycjalne powziął wątpliwość, czy w świetle przepisów prawa Unii powołanych w pytaniu prejudycjalnym, zarządzenie Prezesa Izby Cywilnej wyznaczające skład sądu, w którym zasiadają w większości osoby powołane do pełnienia urzędu sędziego na wniosek KRS ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r., wywołuje skutki prawne. Odpowiedź na to pytanie ma znaczenie nie tylko dla dokonania oceny, czy przy uwzględnieniu sposobu wyznaczenia składu w sprawie III CZP 43/22, sąd w tym składzie może efektywnie ocenić swój status w zakresie spełnienia standardu sądu niezawisłego, bezstronnego i ustanowionego poprzednio na mocy ustawy. Wyznaczanie składów powiększonych (składów siedmiu sędziów Sądu Najwyższego) w sposób zastosowany w sprawie III CZP 43/22, jest obecnie stałą praktyką stosowaną przez Prezesa Izby Cywilnej. Aktualnie we wszystkich sprawach, w których zagadnienia prawne przewidziane do rozstrzygnięcia przez składy powiększone oczekują na rozstrzygnięcie, składy zostały wyznaczone w podobny sposób, jak w sprawie III CZP 43/22 (sprawy III CZP 1/22, III CZP 6/22 i III CZP 88/22).

48. Sąd przedstawiający zagadnienie prawne stoi na stanowisku, że Prezes Izby Cywilnej, jako organ Sądu Najwyższego, do którego kompetencji określonych

ustawą należy wyznaczanie składów, z uwzględnieniem kategorii spraw rozpoznawanych w Izbie Cywilnej, powinien wydawać zarządzenia w tym zakresie zgodnie z prawem Unii i wyznaczać składy sędziów wyłącznie w taki sposób, aby sąd, który tworzą osoby wyznaczane do składu, spełniał standard określony w art. 47 Karty Praw Podstawowych. Nie sposób zakładać, że Prezes Izby Cywilnej nie ma rozeznania, jakie przesłanki decydujące o ocenie, czy określony sąd spełnia ten standard, zostały określone w orzecznictwie TSUE i orzecznictwie ETPCz. Wykładnia prawa Unii, której dokonał w tym zakresie TSUE, wiąże każdy sąd państwa członkowskiego Unii Europejskiej i nie może być pomijana także przez organ Sądu Najwyższego, którym jest Prezes Sadu Najwyższego, przy wydawaniu zarządzenia o wyznaczeniu składu sądu. Jest to czynność wpływająca bezpośrednio na przebieg postępowania, gdyż wyznaczenie składu sądu, który jest sprzeczny z przepisami prawa powoduje w postępowaniu cywilnym nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Zarządzenie Prezesa Sądu Najwyższego o wyznaczeniu składu jest czynnością kształtującą skład sądu o podobnym znaczeniu jak czynność jurysdykcyjna sądu, którą stanowi orzeczenie w przedmiocie wyłączenia sędziego. Przedmiotem i celem obu tych czynności powinno być prawidłowe ukształtowanie składu sądu. Z tego punktu widzenia czynność polegająca na wyznaczeniu składu sądu, z uwagi na jej formę (zarządzenie) i skutki procesowe, nie może pozostawać poza oceną sądu, na którym spoczywa obowiązek stwierdzenia z urzędu, czy jego skład spełnia standard sądu bezstronnego, niezawisłego i ustanowionego uprzednio na mocy ustawy.

49. Należy odnotować, że na gruncie postępowania w przedmiocie wyłączenia sędziego, TSUE w wyroku z dnia 6 października 2021 r., w sprawie C-487/19 orzekł, że artykuł 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować ten sposób, że sąd krajowy rozpoznając wniosek o wyłączenie sędziego zgłoszony w związku z odwołaniem, w którym sędzia sądu umocowanego do dokonywania wykładni i stosowania prawa Unii kwestionuje decyzję o przeniesieniu go bez jego zgody, powinien – gdy taka konsekwencja jest z punktu widzenia danej sytuacji procesowej nieodzowna dla zagwarantowania pierwszeństwa prawa Unii – uznać za niebyłe postanowienie, na mocy którego organ orzekający w ostatniej instancji i w składzie jednego sędziego odrzucił to

odwołanie, jeżeli z całokształtu warunków i okoliczności, w jakich został przeprowadzony proces powołania tego sędziego orzekającego jednoosobowo wynika, że owo powołanie nastąpiło z rażącym naruszeniem podstawowych norm stanowiących integralną część ustroju i funkcjonowania rozpatrywanego systemu sądownictwa oraz że zagrożona jest prawidłowość skutku, do którego doprowadził wspomniany proces, przez co w przekonaniu jednostek mogły powstać uzasadnione wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności sędziego, o którym tu mowa, wobec czego owego postanowienia nie można uznać za wydane przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy w rozumieniu przywołanego powyżej art. 19 ust.1 akapit drugi TUE.

50. Ocena wyrażona przez TSUE w powołanym wyżej wyroku stanowi argument na rzecz stanowiska, że istnieją przesłanki przemawiające za poddaniem takiej samej ocenie zarządzeń wydawanych przez organy sądu (Prezesa Sądu Najwyższego), na podstawie których tworzony jest skład sądu. Takie stanowisko wydaje się uzasadnione tym bardziej, gdy w prawie krajowym brak jest odpowiedniego środka prawnego, co uniemożliwia lub poważnie utrudnia sądowi – z uwagi na sposób ukształtowania jego składu - efektywne zastosowanie prawa Unii w zakresie obowiązku stwierdzenia czy jest sądem niezawisłym, bezstronnym i ustanowionym uprzednio na mocy ustawy i zapewnienie tym samym pierwszeństwa stosowania prawa Unii w tym zakresie.

51. Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[ał]

(r.g.)